

„CRNA HRONIKA“ I ETIKA U ŠTAMPI U SRBIJI PRE 100 GODINA I DANAS

Bojan Cvejić¹

Univerzitet u Beogradu – Fakultet Političkih nauka
ORCID <https://orcid.org/0009-0006-2869-0391>

DOI: 10.5937/cm19-49941

Apstrakt: *Interesovanje publike za vesti iz sfere kriminala i naslovima o nesrećnim slučajevima i tragedijama nije trend novog doba. Vesti iz takozvane „crne hronike“ objavljuju se u medijima od kada je novinarstva. Iako često u njima ne postoji javni interes, već preteže interesovanje javnosti, „crne vesti“ su oduvek nalazile put do publike putem javnih glasila. U današnje vreme, naročito u medijima u Srbiji, primeri iz ove tematske oblasti najčešći su slučajevi u kojima novinari prelaze profesionalne granice i krše etičke standarde. Na osnovu iskustva i prakse, poslednjih decenija ustanovljena su brojna pravila o izveštavanju o krivičnim delima i ličnostima koje su direktni ili indirektni akteri takvih događaja, kroz medijske etičke kodekse, ali i zakone. Cilj ovog rada je ustanoviti šta se u medijima u Srbiji promenilo po ovom pitanju u odnosu na period od pre jednog veka, kada su etički kodeksi bili tek u povoju i nisu postojale smernice i precizna pravila. Uzorkom su obuhvaćena tri dnevna lista „Pravda“, „Vreme“ i „Politika“ iz perioda od 1. do 29. februara 1924. i dnevni novine „Kurir“, „Večernje novosti“ i „Politika“ u periodu od 1. do 29. februara 2024. godine.*

Ključne reči: *mediji, novinarstvo, etika, medijska etika, crna hronika, kriminalitet, štampa, vesti*

Uvod

Sve brži razvoj novih tehnologija pred novinare i medije u svetu danas postavlja brojne izazove – od brzine objavljivanja vesti, provere autentičnosti velikog broja izvora informacija, do krize autorstva i poverenja u medije. Mnogi

¹ Kontakt sa autorom: bojan.cvejic@gmail.com

teoretičari ocenjuju da je publika postala zasićena obiljem informacija koje su dostupne na različitim medijskim platformama i generalno na internetu. U toj „do sada nepoznatoj poplavi informacija“ (Brey, 2020: 31), poslednje decenije naročito, mediji „sve agresivnije nastoje da privuku našu pažnju“ (Poter, 2011: 27). Nove i drugačije okolnosti u kojima novinari rade nisu izazov samo za digitalne medije, već značajno utiču i na tradicionalne medije.

Vesti o nesrećama, tragedijama, kriminalu, zločinima i drugim krivičnim delima, međutim, izazivaju pažnju kod medijske publike od samih početaka novinarstva s tim što su u današnje vreme, imajući u vidu obilje lako dostupnih informacija, još masovnije zastupljene. U medijskoj literaturi vesti o kriminalu ocenjuju se neretko kao najpopularnije teme za medije, koje „pomažu prodaji novina“ (Chermak, 2011: 88). Iako u vestima iz ove tematike često ne postoji javni interes, već se urednici vode navodnim interesovanjem publike, mediji se utkruju ko će imati više detalja o nekom počinjenom zločinu. Samim tim, ovakva vrsta vesti, nekada karakterističnija za tabloidnije medije, sve više prostora nalazi i u glasilima koja spadaju u referentne i ozbiljnije medije.

U medijima u Srbiji ova oblast u praksi ustalila se pod nazivom „crna hronika“, te se u štampanim glasilima i na internet portalima čitave sekcije označavaju tim terminom. Reč hronika nastala je od grčke reči „chronikus“ što u prevodu znači – vremenski, a predstavlja „deo u novinama u kojem se piše o dnevnim događajima i beleže dnevne vesti i slično“ (Vujaklija, 1986: 1024). Vremenom je dodat i epitet „crna“ kako bi se tematski izdvojile dnevne vesti u kojima su epilozi nesrećni slučajevi i zločini.

U pojedinoj literaturi se popularizacija ovakvog medijskog sadržaja vezuje za period društvenih sukoba i pojavu tabloida, koji su naglašavali zabavu, seks i kriminal, dvadesetih i tridesetih godina 20. veka. Te novine su bilo duplo manjeg formata i „fokusrale su se na ljudska osećanja, sport i senzacionalizam“ (Wilkins & Brennen, 2004).

Brojni teoretičari medija, pravnih nauka i bezbednosnih pitanja bavili su se popularizacijom kriminaliteta u medijima, kao „društvenim fenomenom koji istovremeno predstavlja važan društveni problem i komercijalnu vest“ (Kesić, Dželetović & Tomić, 2020: 1417). Postoje različita stanovišta u akademskoj i naučnoj zajednici. Stjuart Hol (Stuart Hall) smatra da kriminalitet predstavlja vest zbog toga što „izaziva pretnju, ali i reafirmiše konsenzualnu moralnost društva“ (Isto: 1415). Iako su mnogi saglasni da su vesti o ovakvim događajima

nešto o čemu javnost treba da bude informisana i da se ukazivanjem na društvene probleme može preventivno uticati na smanjenje broja krivičnih dela, postavlja se pitanje na koji način se izveštava o ovom segmentu dnevnih događaja i da li se to radi samo zbog činjenice o popularnosti ove teme među publikom.

Poslednjih decenija mediji su postali „zasićeni prikazima kriminalne aktivnosti” (Mladenović, 2018: 130). Urednici u praksi neretko se pravdaju upravo time da publika želi da čita i traži vesti iz „crne hronike”. Novija istraživanja o navikama publike u Srbiji, međutim, pokazuju različite podatke. Prema istraživanju Centra za medijska istraživanja Fakulteta političkih nauka iz 2020. godine, 12 odsto ispitanika je odgovorilo da ih zanimaju sadržaji iz „crne hronike”, dok je ispitivanje agencije Kliping godinu dana kasnije ukazalo da 27 odsto publike štampanih medija i 20 odsto posetilaca portala čita „crnu hroniku”. Najmanji procenat zainteresovanih za vesti o kriminalitetu dalo je istraživanje Centra za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost iz 2023. godine, prema kojem je 9,4 odsto ispitanika odgovorilo da u onlajn medijima čita isti sadržaj.

Analize sadržaja, s druge strane, ukazuju da je većina naslova vesti o kriminalitetu u Srbiji senzacionalističkog tipa, da „razmere nasilničkog kriminaliteta predstavljene u medijima ne odgovaraju stvarnoj stopi nasilničkog kriminaliteta” (Kesić, Dželetović i Tomić, 2020: 1419), kao i da je „medijski diskurs je u potpunosti lišen pitanja uzroka, prevencije ili politike suprotstavljanja kriminalitetu” (Isto: 1421).

Kritička stanovišta ocenjuju da su mediji među „najvažnijim agentima u širenju kriminalnih koncepcija” (Quinney 1970, prema Pollak & Kubrin, 2007: 61) i da iskazuju zabrinutost da „glamurizuju i podstiču kriminal” (Greer, 2013), a da ujedno povremeno izazivaju i nezadovoljstvo javnosti pa i moralnu paniku. Mnoga istraživanja bavila su se uticajem medijskog izveštavanja o kriminalu na ljude, te je većina tih studija fokusirana na strah „koji je afektivna reakcija na zločin” (Baranauskas & Drakulich, 2018: 680). „Dramatizacijom izveštavanja postiže se afektualizacija auditorijuma, koji pod pritiskom tabloidnog diskursa potiskuje čovekov racio” (Jevtović, Bajić & Vojinović, 2020: 1062).

Etičnost izveštavanja u okviru oblasti „crne hronike”

Izveštavanje o „crnoj hronici” pokazalo se u praksi kao oblast za koju se može reći da je najosetljivija po pitanju poštovanja profesionalnih i etičkih stan-

darda novinarstva, odnosno granice se vrlo lako mogu preći što se tiče pitanja koje sve informacije treba objaviti, a koje ne. Najčešće dileme i greške novinara i urednika javljaju se kada je reč o poštovanju privatnosti osoba koje su akteri određenih krivičnih dela i kriminalnih radnji, ali i što se tiče pretpostavke nevinosti osumnjičenih. Mediji, najčešće u naslovima, radi efektnosti i senzacionalizma, proglase krivim osobe o kojima pišu iako one u tom trenutku neretko imaju status osumnjičenih lica.

Pravila pretpostavke nevinosti i zaštite ličnih podataka uređuju mnogi međunarodni dokumenti, ali i nacionalni zakoni. U Srbiji se pretpostavka nevinosti štiti Ustavom Srbije, Zakonikom o krivičnom postupku i Zakonom o javnom informisanju i medijima. Svi ovi dokumenti propisuju da se svako smatra nevinim sve dok se njegova krivica ne utvrdi pravnosnažnom odlukom suda.

Podatke o ličnosti, s druge strane, štite Ustav Srbije, Zakon o javnom informisanju i medijima i Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, prema kojima je zabranjeno objavljivati informacije o privatnom životu. Zakoni se posebno osvrću na zaštitu maloletnika u takvim slučajevima, te Zakon o javnom informisanju i medijima utvrđuje da se „maloletnik ne sme učiniti prepoznatljivim u informaciji koja može da povredi njegovo pravo ili interes“. Propisana pravila, međutim, podrazumevaju i izuzetke, ukoliko je objavljivanje određenih informacija od značaja za javni interes.

„Što je delo monstruoznije i epohalnije, i što je usled toga veći opravdani interes javnosti za informisanjem o celokupnoj pozadini, utoliko intenzivnije izveštavanje mora da se bavi motivacijom, biografijom i ličnosti počinioca. To može uključivati i navođenje imena“. (Brey, 2020: 74)

Gotovo svi etički kodeksi novinara u svetu prepisuju ova pravila, ali ih i preciziraju pošto, prema teoretičaru medija Luisu Alvinu Deju (Louis Alvin Day), „etičnost prevazilazi zakon, jer su mnogi postupci zakoniti, ali nisu etični“ (Alvin Dej, 2004: 45). U Kodeksu novinara Srbije takođe se navodi da su mediji dužni da poštuju pravo pretpostavke nevinosti i dodaje se da u tom slučaju moraju i da štite privatnost i identitet osumnjičenog ili počionica, čak i u slučaju priznanja krivice. Zaštita privatnosti i identiteta podrazumeva „ne samo zaštitu imena (označavanje osumnjičenog inicijalima), već i zaštitu drugih podataka koji bi mogli da upute na njegov identitet: fotografija, adresa, opis izgleda, bračno stanje, socijalni status, pripadnost nekoj grupi, imena suseda, rođaka i prijatelja“.

Prema Kodeksu novinara Srbije, novinari su dužni da poštuju i štite prava i dostojanstvo dece, žrtava zločina, osoba sa hendikepom i drugih ugroženih grupa, da poštuju dostojanstvo i integritet ljudi o kojima izveštavaju. „Novinar mora da ima svest o moći medija, odnosno o mogućim posledicama po žrtvu ili počinioca ukoliko se otkrije njihov identitet“, navodi se u Kodeksu.

Teoretičari medija i medijske etike posebno naglašavaju značaj poštovanja privatnosti i pretpostavke nevinosti, koje se neretko krše u „paketu“. Povreda pretpostavke nevinosti, kako smatra Dejl Žaket (Dale Jacquette), posle donošenja presude znači „stavljanje na stub srama, čime se izrečena kazna još više otežava, pri čemu se ne vodi računa ni o potrebi ponovnog integrisanja osuđenog u društvu, ni o interesima njegove porodice i najbližih“ (Žaket, 2007: 59).

Kršenje pretpostavke nevinosti može izazvati brojne posledice kao što su uticaji na porodične i prijateljske odnose i na profesionalni i društveni ugled, čija se „težina ne može izraziti u novcu, niti se njime mogu otkloniti“ (Kolaković-Bojović, 2012: 565).

Istraživanja i analize medija u Srbiji pokazuju veliki broj kršenja ovih profesionalnih i etičkih pravila u okviru rubrika „crne hornike“. Monitoring Saveta za štampu iz 2023. godine, koji je obuhvatio dnevne novine u Srbiji, ukazuje upravo da je najveći broj prekršaja Kodeksa novinara Srbije zabeležen pri izveštavanju o krivičnim delima. Kako se navodi u rezultatima, jedna od najčešće kršenih odredbi jeste ona koja se odnosi na pretpostavku nevinosti, odnosno na zabranu objavljivanja podataka koji upućuju na identitet osumnjičene osobe – fotografija kuće, imena članova porodice ili rodbine, zanimanje, pozicija u sredini iz koje potiče i slično.

I nalazi drugih nezavisnih istraživanja ukazuju na slične tendencije u domaćim medijima. Monitoring medija koje je sproveda 2022. godine organizacija „Partneri Srbija“ pokazao je da onlajn i mediji tabloidne uređivačke orijentacije „posebno agresivno zadiru u privatnost građana, najčešće u vestima o nasilju i nesrećama“ (Kleut & Prodanović, 2022: 7), odnosno da se bez javnog interesa razotkriva identitet građana i objavljuju informacije o njihovom privatnom životu.

Ista organizacija je kroz analizu sadržaja medija 2016. godine (Grupa autora, 2017: 47) došla do rezultata da je u 315 tada analiziranih tekstova, pravo na pretpostavku nevinosti i pravo na privatnost prekršeno velikom broju osoba. Najčešće se radi o odraslim žrtvama i osumnjičenima, ljudima iz njihovog bliskog okruženja, ali i o maloletnim žrtvama.

Regulisanje pravila kroz zakone i novinarske kodekse

Posmatrajući istoriju novinarstva, mnoga od ovih profesionalnih i etičkih pravila nisu postojala oduvek, već su se vremenom uvodila u praksu i nadograđivala u skladu sa tendencijama medijskog izveštavanja i unapređenjem zaštite ljudskih prava kroz različite zakone i propise.

Pretpostavka nevinosti prvenstveno je pravni pojam, te se samim tim u početku vezivala za pravosuđe i regulativu koja se odnosila na tu oblast. Smatra da se je kao maksima prvi put zvanično ušla u američko pravo odlukom Vrhovnog suda krajem 19. veka. Ipak, pojedini autori mišljenja su da se koreni pojma pretpostavke nevinosti mogu naći još u rimskom pravu, ali ne u obliku koji je važeći u modernom društvu (Ilić, 2012: 576).

Prvi novinarski kodeksi koji regulišu standarde u medijskom izveštavanju pojavljuju se tek početkom 20. veka i uglavnom nisu bili toliko precizni kao danas, već su se oslanjali na opšte vrednosti novinarske profesije i rada medija. Najstarijim etičkim kodeksom na svetu koji još uvek važi smatra se „Povelja francuskih novinara” koju je usvojilo 1918. godine Nacionalno udruženje novinara (Korni, 1999: 21). U SAD Američko društvo urednika novina usvaja „Kanone novinarstva” 1923. u kojima ističu načela tačnosti informisanja, nepristrasnosti i odgovornosti. U Evropi su po ovom pitanju prednjačile skandinavske zemlje, te su tako Švedska, Finska i Norveška u prvih trideset godina 20. veka imale svoje etičke kodekse, ali i sudove časti ili savete za štampu.

Pretečom prvog kodeksa novinara u Srbiji smatraju se tri smernice Srpskog novinarskog društva iz 1881. godine. Prema njima, „srpski novinari udružuju se u nameri: 1) da obezbriže i unaprede srpsku publicistiku putem i sredstvima koja nađu za najudesnija; 2) da se uzajamno potpomažu u slučaju potrebe, i 3) da zaštite ugled i interese publicistike, sastavljajući porotni sud radi časti nad svakim svojim članom, koji bi na zlo upotrebljavajući javnu reč, kompromitovao slobodu štampe u Srbiji” (Bjelica, 1888: 18).

Prva profesionalna pravila na ovim prostorima mogu se uočiti u dopisu Udruženja novinara Federalne Srbije koje je poslato 23. maja 1945. godine tadašnjem Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije. U tom „Nacrtu privremenih pravila” ističe se da se iz ovog udruženja mogu isključiti novinari „po presudi Suda časti: 1) za presude protiv nacionalne časti, interesa naroda Jugoslavije i tekovina Narodnooslobodilačke borbe; 2) za povrede opštih interesa novinarstva, kao i ugleda novinara; 3) za rušenje discipline među članovima i prekršaja

odredbe drugih pravila; 4) posle osude državnih sudova za krivična i druga nastala dela“ (Nedeljković, 2009: 407).

U prvom novinarskom kodeksu na našim prostorima koji je usvojen 1965. godine navodi se da je novinar „dužan da poštuje čovekovu ličnost i dostojanstvo“ (Kodeks jugoslovenskog novinarstva), dok prve detaljnije smernice o pravilima privatnosti i pretpostavci nevinosti prilikom novinarskog izveštavanja nalazimo u Kodeksu novinara Jugoslavije iz 1988. godine. U ovom dokumentu se navodi:

„Novinar ne sme senzacionalistički da otkriva javnosti čovekovu ličnost i njegovu intimu. Obavezan je da obazrivo izveštava o nesrećama, porodičnim tragedijama, bolestima, deci i maloletnicima. Kad izveštava iz oblasti pravosuđa, vodi računa da su svi ljudi pred zakonom jednaki i da niko ne može biti proglašen krivim dok nije pravosnažno okrivljen“.

Kao što su se vremenom razvijali i dopunjavali, novinarski kodeksi posebno postaju značajni u današnjem, digitalnom dobu „u kojem se ne odvija samo demokratizacija komunikacije, nego i konstantan protok dezinformacija, netačnih informacija, laži i zloupotreba“ (Ireton & Posetti, 2021: 22).

Veliki broj danas postojećih novinarskih etičkih kodeksa, međutim, ne može da predvidi sve situacije na koje mediji mogu naići u svom svakodnevnom radu, naročito u digitalnom dobu kada se svakodnevno suočavaju sa novim izazovima, pa je često neophodno i da se novinari oslone na svoje ljudske i profesionalne osećaje. U prilog tome govore i pojedini medijski teoretičari kao što je Ričard Krejg (Richard Craig) koji smatra da ne mogu postojati utvrđena pravila i uputstva za novinare, „nema Hipokratove zakletve, ali se sasvim jasno zna šta je dozvoljeno, a šta nije“ (Krejg: 2010: 299).

Metodološki pristup

Predmetom istraživanja ovog rada obuhvaćeni su sadržaji objavljeni u dnevnim listovima „Vreme“, „Pravda“ i „Politika“ u periodu od 1. do 29. februara 1924. i novinama „Kurir“, „Večernje novosti“ i „Politika“ u istom periodu sto godina kasnije, odnosno 2024. godine. Mediji iz 1924. uzeti su u uzorak kao jedine dostupne dnevne novine iz tog perioda u digitalnoj arhivi Narodne biblioteke Srbije. Tri dnevna lista obuhvaćena uzorkom izlazila su u periodu posle Prvog svetskog rata, u vreme tada nove države Kraljevine Srba, Hrvata i

Slovenaca. Istorijski kontekst na ovim prostorima u tim godinama karakterisala su nova posleratna stranačka gruisanja, politička nestabilnost i krize monarhije, a obrazovni nivo stanovnika države zaostajao je za Evropom. Dvadesetih godina 20. veka osniva se veliki broj novina, naročito su pred izbore pokretani novi politički listovi koji su služili kao „sredstvo političke propagande“ (Bjelica, 1988: 67).

List „Pravda“ pokrenut je 1904. kao privatni list koji je ostao u tom statusu sve do kraja izlaženja 1941. godine. „Politika“ je osnovana iste godine kao „Pravda“, takođe kao privatni list s nezavisnim i umerenim stavom, koja je „pogodila ukus tadašnje intelektualne čitalačke publike“ (Bjelica, 1968: 99) i koja je brzo postala najčitaniji list u državi s pozitivnim uticajem na drugu štampu. Posle Prvog svetskog rata, odnosno 1924. godine „Politika“ postaje akcioanrsko društvo. Dnevne novine „Vreme“ počinju da izlaze 1921. godine, a njeni osnivači su bili radikalski političari, te je list od početka bio „dvorski i radikalsko-režimski“ (Bjelica, 1968: 141).

S druge strane, list „Kurir“ danas predstavlja jedan od tiražnijih tabloida u Srbiji, „Večernje novosti“ dnevne novine sa dugom tradicijom koje su od polutabloida poslednjih godina prerasle u tabloid, dok je „Politika“ obuhvaćena uzorkom kao ozbiljna dnevna štampa koja je ujedno izlazila i u periodu od pre jednog veka.

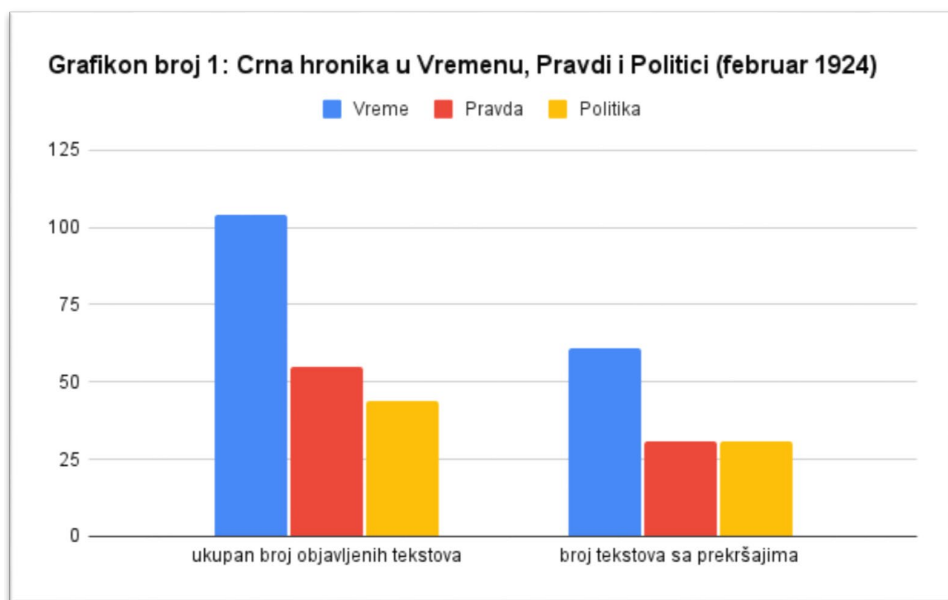
Statističkom metodom u radu biće utvrđen broj vesti koje su mediji koji predstavljaju uzorak objavili iz oblasti „crne hronike“. Analizom sadržaja ustanoviće se teme i načini na koje su se mediji bavili kriminalitetom pre jednog veka u odnosu na današnje medije. Putem analize sadržaja biće utvrđen i broj prekršaja Kodeksa novinara Srbije u dnevnim novinama iz 2024. godine, kao i to šta bi bili prekršaji etičkih standarda u glasilima iz 1924. da su postojali pravila i kodeksi koji su danas opštevažeći u novinarstvu.

Cilj istraživanja je poređenje izveštavanja medija o jednoj osetljivoj temi u razmaku od jednog veka, odnosno ustanoviti kako su o „crnoj hronici“ izveštavali novinari kada nisu postojale precizne smernice i šta se po tom pitanju promenilo do danas na domaćoj medijskoj sceni kada su pravila izveštavanja uokvirena zakonima, kodeksima i brojnim drugim dokumentima.

Analiza sadržaja „crne hronike” u medijima 1924. godine

Dnevni listovi „Vreme”, „Pravda” i „Politika” u periodu od 1. do 29. februara 1924. objavili su ukupno 203 vesti koje se bave nesrećama, tragedijama, zločinima i drugim kriminalnim delima. Zajednička karakteristika sve tri novine jeste da su vesti iz takozvane „crne hronike” objavljivane u okviru sekcije „Dневnih vesti”, sa kratkim naslovima i nisu imale posebnu stranicu. Druge zajedničke odlike jesu hronološko opisivanje događaja i nenavodenje izvora, kao i nepostojanje fotografija koje su ilustrovale takav sadržaj.

Poštovanje pretpostavke nevinosti i pravila privatnosti u to vreme nije bilo svojstveno domaćoj štampi, s obzirom na to da nisu postajale zvanične smernice. U analiziranom periodu zabeležena su 123 teksta u kojima se krše etički standardi koji su važeći u današnje vreme, što je 60,6 odsto od ukupnog broja tekstova iz oblasti „crne hronike” u ovom listu.

U listu „**Vreme**” u analiziranom periodu pre 100 godina objavljeno je ukupno 104 vesti na tematiku kriminaliteta od kojih se u 61 ili 58,65 odsto beleže prekršaji pravila danas važećeg Kodeksa novinara Srbije. Najproblematičnije u tadašnjim tekstovima iz ugla današnjih pravila jeste upravo nepoštovanje pret-

postavke nevinosti i pravila privatnosti koje najčešće „idu u paru“. Privatnost se tada nije poštovala u 60 tekstova, a prezumpcija nevinosti u 29.

Iako su teme ovakvih vesti bila sitna dela kao što su tuče i krađe, novinari „Vremena“ gotovo uvek su objavljivali imena i prezimena svih aktera određenih događaja. Primer se vidi već prvog dana analiziranog perioda u vesti u kojoj se navodi da su se u jednoj kafani u Sremskoj Kamenici „zavladali građani Stevan Vukosavljević i Petar Krstić“, a da dok su se „njih dvojica gušali, ušli su u kafanu Stevanov brat Lazar i Krstićev ujak Boža Postanac“.

Krađe su takođe često bile povod za vesti, ali su uglavnom počinioci bili nepoznati i samo se skretala pažnja da se dešavaju i šta je pokradeno. Međutim, ima primera i da se u ovakvim vestima često otkrivao identitet pokradenog, sa sve navođenjem njegove adrese stanovanja. Na primer, u vesti „Lopov i pepita pantalone“ se navodi:

„Juče oko podne uvukao se nepoznati lopov u otvorenu sobu Božidara Pečenkovića, trgovačkog pomoćnika u Dobrinjskoj ulici br. 6, u vremenu kada je Božidar začas izašao iz sobe i ukrao mu je sa čiviluka pepita pantalone i zimski kaput“.

Prilikom izveštavanja o ubistvima otkrivali su se identiteti žrtava i počinilaca kada su oni bili poznati, ali i drugi detalji iz njihovog privatnog života.

Primer:

„Mihailo Penjević, koji je na zverski način ubijen prošle noći od maskiranih razbojnika, vrši već 24 godine dužnost opštinskog delovođe u Pinosavi. Ranije je svršio dva razreda gimnazije. Mihailo se u selu oženio i danas ima četvoro dece, jednog muškarca od 19 godina i tri ćerke, od kojih je jedna već udata u istom selu“.

List „Vreme“ je u ovom periodu često izveštavao i o samoubistvima, a u tim vestima otkrivan je ne samo identitet osoba nego su se nagađali i razlozi zbog kojih je to učinjeno. U februaru 1924. je objavljeno osam ovakvih slučajeva. Jedan od primera je samoubistvo činovnika u hotelu „Pariz“. Novinari su naveli njegove ime Svekaj Udovički, ali i niz detalja iz privatnog života, kao što su: „Udovički koji je ima 40 godina, rodom je iz Mola u Bačkoj. Bio je oženjen i ima dve ćerčice i sina dečaka od desetak godina. Njegova porodica je ostala u Kumanovu“.

U ovoj vesti opisuju se njegovo ponašanje prethodnih dana u hotelu, razlozi za ovakav čin, ali i nepotrebni i uznemirujući detalji sa lica mesta: „Samoubica je ispalio sebi, ležeći na leđima u postelji, revolverski metak u desnu slepoočnicu. Metak je prošao kroz mozak prouzrokovao trenutnu smrt, izašao na kraj leve slepoočnice, udario u zid kraj kreveta, odbio se i pao u postelju gde je nađen. Kako jastuk, tako i dušek pod mrtvacem, bili su natopljeni krvlju“.

U današnje vreme, prema teoretičarima medijske etike, medijima nije preporučljivo izveštavanje o samoubistvima, jer, kako smatra Tomas Brej, „o samoubistvima nepoznatih ne treba izveštavati, pre svega da bi se izbeglo kopiranje dela“ (Brej, 2020: 74). Drugi, među kojima je i Dejl Žaket, postavljaju pitanje zašto je informacija o načinu smrti vredna da bude vest i konstatuje da iza svega stoji i poštovanje privatnosti njihovih bližnjih koji mogu doživeti bol i patnju ako se objavi da je određena osoba izvršila samoubistvo. „Osim morbidne radoznalosti, nije objašnjivo zašto bi čitaocima ili gledaocima bilo značajno to na koji je način neko umro“ (Žaket, 2007: 282).

U tri teksta u analiziranom periodu otkrivaju se i identiteti maloletnika. Na primer, u vesti „Zločin razvratnog železničara“, sem što se otkriva ime i prezime osumnjičenog, ne poštuje se ni privatnost žrtve koja je i maloletna. Već u prvoj rečenici ističe se da se slučaj desio u Skoplju i da je „Božidar Todorović, nadzornik prtljaga na ovdašnjoj železničkoj stanici, pokušao sinoć oko 9 časova da u svojoj kancelariji, na železničkoj stanici, siluje dvanaestogodišnju devojčicu Ljubicu Živković iz Peći“.

U dva teksta, s druge strane, uočava se i diskriminacija počinitelaca krivičnih dela na osnovu nacionalne pripadnosti, te se u jednom navodi da je „interesantno da su sva osmorica lopovskih saučesnika Mađari po narodnosti“. Drugi tekst informiše javnost da je „Emina, žena Osmana Bekepa, ubila u selu Bučinu, Fatimu Bećirović“, pod naslovom „Zločin ljubomorne muslimanke“.

List „**Pravda**“ je u periodu istraživanja objavio značajno manje vesti iz „crne hronike“ – ukupno 55 tokom mesec dana, od kojih je 31 (56,36 odsto) sporan sa stanovišta današnjih etičkih pravila. U svim spornim, prema standardima modernog novinarstva, ne poštuje se pravilo privatnosti, a u 13 i pretpostavka nevinosti.

U ovom glasilu ističu se u okviru date tematike vesti o krađama, odnosno „lopovlucima“ ili „poharama“. U njima se gotovo uvek krši pravilo privatnosti

ili osumnjičenih ili žrtava krađe, neretko objavljujući adrese pokradenih u tekstovima.

Primer:

„Policijski organi uhvatili su juče Tanasija Radojkovića sa stanom u Jove Ilića ulici br. 44, u momentu kada je ukrao zimski kaput g-đi Desanki Stojanović, koja stanuje u Daničićevoj ul. br. 3. Kaput je bio obešen u predsoblju kuće, koju je Tanasije obio. Nad njim se vodi istraga, pošto izgleda da je on izvršio više ovakvih krađa“.

U vestima o krađama česti su primeri kada se osim privatnosti krši i pretpostavka nevinosti iznošenjem optužbi žrtava, pa se tako navodi da je „Hanu Petel, sopstvenik kujne kod 'Male Kasine' izvestio policiju, da mu je njegov biv. momak Boža Božić, ukrao dve kante masti“ ili da je „na saslušanju Jovan izjavio, da sumnja za ovu krađu na Anu Lazić, služavku i Pavla Svetića, radnika“.

Primer jedne od dužih vesti objavljenih iz ove oblasti u „Pravdi“ je „Jedno malo dete našlo je smrt pre neki dan u kazanu punom supe“. U tekstu se krši pretpostavka nevinosti, pravilo privatnosti otkrivanjem identiteta osumnjičenih, indirektnim identifikovanjem maloletne žrtve, ali i objavljivanjem detalja iz njihovih privatnih života.

U tekstu se navodi da se „otac nesrećnog deteta, trgovački pomoćnik, razveo odavno sa njegovom majkom, a oženio se sa jednom drugom ženom. U dvorištu kafane 'Dinar' stanovao je on, a žena mu je radila u kuhinji 'Dinara'. Ona je vele, nerado gledala dete, gotovo mu nikada, kako to pričaju njene komšije, nije poklanjala pažnju...“, kao i da je „dete, kao što rekosmo bilo omiljeno u celoj okolini; bilo je žensko i imalo je krasnu plavu kosu i ljupko lice. Uz to, bilo bistro i dosta slobodno, čime je pridobila simpatije cele porodice“.

I u ovom listu se beleže primeri izveštavanja o samoubistvima. Recimo, u tekstu „Na tramvajskim šinama“ ističe se da se „Rus Kosta Paškov, st. filozofije, bacio juče po podne u napitom stanju na tramvajske šine u Kr. Milana ulici“, ali i da je „on student filozofije, a stanuje u Ćušinoj ul. br. 4“.

U „**Politici**“ u istom periodu objavljena su 44 teksta koja se mogu klasifikovati kao „crna hronika“. Kada bi važili današnji etički standardi, ovaj list bi prekršio kodeks u čak 31 tekstu, što je više od 70 odsto ukupnog broja „crnih vesti“. U svakom od njih nije ispoštovano pravilo privatnosti, a u 12 ni pretpostavka nevinosti.

Karakterističan trend za početak 20. veka u domaćim medijima uočen je i u ovim novinama, koja takođe često izveštava o krađama, pritom objavljujući identitet osumnjičenih i žrtava i na taj način kršeći pretpostavku nevinosti.

Primer:

„G. Ignjat Petrović, hotelijer hotela 'Kontinental' primetio je poodavno da iz kafane i hotela nestaju razne stvari: šampanj, vino, likeri, jorgani, salвете, posuđe. Najzad je uspeo da pronade i lopova – bar jednog od njih, jer izgleda da je njih bilo nekoliko. Kod hotelske služavke Tereze Rihter našao je on kradenih stvari u vrednosti 5.500 dinara. Tereza, međutim, tvrdi da je nevinna i da joj je te stvari podmetnuo neko“.

U jednoj od vesti izražena je diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti: „Pokrali je njena dva samca, dva brata Mađara, kojima ne zna imena i koje nije prijavljivala policiji“.

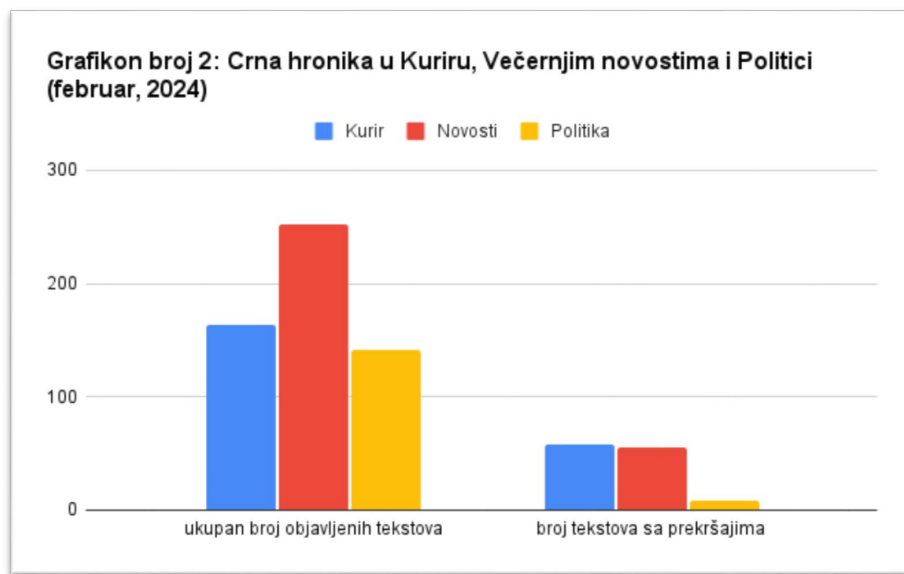
I „Politika“ je u to vreme izveštavala o samoubistvima bez zadržke i prikrivanja identiteta, što se može uočiti u tri vesti. Privatnost nije poštovana u ovom listu ni u izveštavanju o drugim događajima, a u jednoj vesti se otkriva i identitet maloletnika: „Slavko Crnojlović, najstariji, uprkos svojih brčića, koji izgledaju kao da su od šale pilepljeni, nagleda sasvim mlad, a već je 1922. osuđen na šest meseci zbog opasne krađe. Drugi, Sava Pajić, sin jednog kočijaša, poznat je već poodavno beogradskoj policiji kao kockar i varalica, iako mu je tek šesnaest godina, dok je treći Čedomir Nešić, još sasvim početnik i više slučajno umešan u ovo suđenje“.

Analiza sadržaja „crne hronike“ u medijima 2024. godine

Tokom analiziranog perioda od 1. do 29. februara 2024. godine dnevni listovi „Kurir“, „Večernje novosti“ i „Politika“ objavili su ukupno 558 tekstova koji se tematski mogu svrstati u oblast „crne hronike“. Sva tri lista svakodnevno na svojim stranama imaju posebne rubrike posvećenim temama o kriminalitetu i nesrećama. Kodeks novinara Srbije prekršen je u 121 tekstu od 558, što čini udeo od 21,68 odsto, tačnije profesionalni i etički standardi nisu poštovani u proseku u svakoj petoj objavi.

„**Kurir**“ je tokom februara 2024. objavio 164 teksta iz „crne hronike“ i u svakom trećem prekršio etički kodeks, konkretno u 58 tekstova. U najvećem

broju slučajeva reč je o nepoštovanju pravila privatnosti – u 57 tekstova i pretpostavke nevinosti – u 18 tekstova.

Što se tiče pravila privatnosti, u velikom broju vesti u ovim novinama identitet osumnjičenih, žrtava ili drugih aktera kriminalnih radnji ili nesrećnih slučajeva otkriven je indirektno, kroz različite informacije koje jasno ukazuju na identitet osoba o kojima se piše. Na osnovu analize sadržaja primetan je i trend da se pojedini događaji prate danima u nastavcima, a da se zapravo ne otkrivaju nove informacije od javnog značaja, već detalji o privatnim životima aktera kojima se samo dodatno otkrivaju identiteti, iako su prvenstveno skrivene inicijalima.

Jedan od takvih primera je slučaj ubistva muškarca iz Doboja koga su navodno ubili njegova supruga i njen ljubavnik, a dan kasnije se u priču uključuje i njegova maloletna ćerka. O ovom zločinu objavljeno je sedam tekstova. U prvoj vesti „Horor: Žena i njen ljubavnik omamili Sašu, pa ga brutalno ubili i iskasapili! Telo ostavili u šumi kod Doboja“ otkriva se pun identitet žrtve – ime i prezime, godine, zanimanje, adresa stanovanja, dok se identitet njegove supruge prikriva inicijalima i godinama. Međutim, s obzirom na to da su objavljeni lični podaci njenog supruga, jasno se ukazuje i na

njen identitet, a imajući u vidu da je i osumnjičena na taj način se krši i njena pretpostavka nevinosti.

„Vlasnik renta-kar agencije Saša Kulišić iz Doboja u Republici Srpskoj prvo je omamljen, a zatim brutalno ubijen i iskasapljen u šumi nadomak grada, a za njegovo ubistvo osumnjičeni su njegova supruga A. K. (33) i njen ljubavnik D. L. (19)!“

„Po svemu sudeći osumnjičeni je napadnut u krevetu u svojoj kući u Ulici Miloša Obilića“.

Sledećeg dana među saučesnicima se pominje i njegova maloletna ćerka, pri čemu se sada identitet žrtve skriva inicijalima, ali svi ostali podaci navedeni u tekstu ukazuju na nepoštovanje privatnosti maloletne osobe.

„Nakon što je pronađeno iskasapljeno telo vlasnika rentakar agencije S. K. iz Doboja vezano za drvo u šumi, istražitelji su otkrili nove jezive detalje ovog stravičnog zločina, za koji su osumnjičeni njegova supruga A. K. (33), njen ljubavnik D. L. (19), a sada i njegova ćerka (14), kojoj je određen pritvor u trajanju od 30 dana“.

„Nakon što je maloletnica uhapšena, njena polusestra Tamara rekla je za Kurir da je ne čudi da je devojčica učestvovala u zločinu“.

U ovom tekstu osim pravila privatnosti i prezumpcije nevinosti više osoba, prekršeno je još nekoliko odredbi Kodeksa novinara Srbije – otkrivanje identiteta maloletnika, slepo verovanje izvorima i zloupotreba emocija sagovornika, pošto su novinari ispitivali članove porodice. U Kodeksu se ističe da „izvori informacija s kojima novinar razgovara nisu uvek svesni moći medija i posledica koje njihove izjave mogu da imaju po njih lično, kao i po ljude o kojima govore“.

Zloupotreba emocija sagovornika, članova porodica žrtava koje su u tom trenutku u stanju šoka i bola, beleži se u još četiri teksta u analiziranom periodu u ovom listu. Otkrivanje identiteta maloletnika upečatljivo je u ukupno dva teksta, a slepo verovanjima izvorima koji iznose nagađanja i pretpostavke u ukupno tri teksta.

Odredba da su novinar dužni da poštuju dostojanstvo žrtava prekršena je u periodu koji je predmetu istraživanja u pet tekstova, najčešće iznošenjem detalja o smrti neke osobe koji mogu da uznemire njegove najbliže koji će to čitati.

U velikom broju tekstova, osim otkrivanja identiteta, privatnost se grubo narušava i informacijama iz privatnog i porodičnog života osoba, a jedan od takvih primera je: „Dragana i Branislav imaju dva sina. Jedan je tek saznao za tragediju, ali budući da živi u Kini, njegov dolazak u Srbiju se tek očekuje, dok je drugi sin u zatvoru jer je, kako kažu meštani, krenuo očevim stopama, iako i za njega kažu da je dobar mladić koji se, nažalost, uhvatio lošeg društva“.

U „**Večernjim novostima**“ u istom periodu su objavljena 252 teksta u „crnoj hronici“, a u 55 (21,82%) je prekršen Kodeks novinara i to u nekim tekstovima i po nekoliko različitih odredbi. Pravilo privatnosti krši se u svih 55, pretpostavka nevinosti u 33, zloupoteba emocija u dva, dostojanstvo žrtve u jednom tekstu, dok se identitet maloletnika otkriva u šest tekstova. Pravilo privatnosti u većini slučajeva otkriveno je indirektno, pomoću niza informacija koje mogu ukazati na to o kojim osoba se radi.

Primeri:

„Žitelj sela Padina u opštini Kovačica, M. G. koji je u subotu u popodnev-nim satima pronađen mrtav u dvorištu svoje kuće u Janošikovoj ulici sa više rana na telu u vidu ugriza, prema nezvaničnim informacijama, umro je prirodnom smrću“.

„Novosadska policija uhapsila je Mustafu D. (29) iz Čeneja, osumnjičenog da je u noći između petka i subote u tom mestu usmrtio komšiju Dušimira P. (71). Sumnja je najpre pala na I. P. (45), sina ubijenog čoveka, koji živi sa njm u istoj kući...“

U pojedinim vestima, pored drugih prekršaja Kodeksa, indirektno se otkri-vaju i identiteti maloletnih osoba, kao što su primeri:

„Šokantan obrt u istrazi ubistva Saše Kulišića (46), čije je beživotno telo u utorak nađeno vezano za drvo na izletištu Preslica kod Doboja. Posle nje-gove supruge Andree K. (32), koja se tereti da je zajedno sa svojim ljubav-nikom Draženom L. (19) usmrtila Sašu, lisice na ruke stavljene su četrnae-stogodišnjoj Kulišićevoj ćerki zbog sumnje da je pomagala majci i njenom momku tinejdžeru u nesvakidašnjem zločinu“.

„Ovo je juče pred Prvim sudom u Beogradu izjavila Nevena T., majka devojčice Lane (8), koju je, kako tužilaštvo tvrdi, otac Uroš Pašajlić (39), ostavio samu pet dana u stanu na Zvezdari“.

List „**Politika**“ izdvaja se u analizi sa najmanje prekršaja etičkih standarda prilikom izveštavanja o „crnoj hronici“ – u osam od ukupno 142 objave. U svih osam reč je o nepoštovanju privatnosti, a u jednom i o pretpostavci nevinosti.

U većini slučajeva otkriva se identitet žrtava nesrećnih slučajeva, dok se u pojedinim primerima indirektno identifikuju osumnjičeni i maloletna lica:

„Policija u Novom Sadu uhapsila je Branislava R. (48) iu Beočina, osumnjičenog za dvostruko ubistvo. On se sumnjiči, prema navodima novosadske policijske uprave, da je preksinoć nožem usmrtio bivšu suprugu Draganu R. (40) i njenu majku Nadu Č. (74) u njihovoj kući. Prema saznanjima našeg lista, zločin se dogodio u Rakovcu na teritoriji opštine Beočin“.

„Nevena T., majka sada devetogodišnje devojčice koja je u martu prošle godine pronađena zatočena, gladna i neadekvatno obučena u stanu u beogradskom naselju Mirijevo, kazala je tokom jučerašnjeg svedočenja da 'joj je bilo neverovatno kada je čula šta se dogodilo' i da ona Uroša Pašajlića, optuženog za zapuštanje ćerke, ne poznaje kao takvog“.

Zaključak

Poredeći sadržaj dnevnih novina iz 1924. godine i sto godina kasnije, odnosno 2024. godine, ne primećuje se velika razlika u interesovanju medija u Srbiji, pa samim tim i publike, o vestima o nesrećama, kriminalu, zločinima i drugim krivičnim delima ili onome što se danas u novinarskoj praksi naziva „crna hronika“. Početkom 20. veka takvi sadržaji objavljeni su mahom u okviru kratkih „Dnevnih vesti“, dok danas u novinama postoje čitave rubrike koje nose naziv „Crna hronika“ i koje se svakodnevno objavljuju u proseku na po dve do tri strane.

Iako su nekada novine izlazile na trostruko i četverostruko manjem broju strana nego danas, u listovima „Vreme“, „Pravda“ i „Politika“ u periodu od 1. do 29. februara 1924. godine objavljene su ukupno 203 vesti o kriminalitetu i nesrećama. Vek kasnije u istom periodu dnevne novine „Kurir“, „Večernje novosti“ i „Politika“ u svojim štampanim izdanjima imale su 558 tekstova iz ove tematike.

U većini vesti u okviru ovih tema iz oba analizirana perioda ne vidi se postojanje javnog interesa za njihovo objavljivanje. Razlika u odnosu na period od

pre jednog veka jeste u tome što se danas sadržajima iz oblasti „crne hronike“ daje mnogo više prostora u smislu dužine tekstova i time što se pojedinim slučajevima novinari bave danima i u nastavcima, iznoseći nove detalje o istom događaju, često nepotrebne i bez velikog značaja za javni interes.

Druga razlika je u vrsti krivičnih dela o kojima se izveštava javnost. Godine 1924. veliki broj vesti odnosio se na informisanje građana o počinjenim krađama i tučama koje su se najčešće dešavale u kafanama, dok je današnjim medijima najveći fokus na monstruznim ubistvima, porodičnim tragedijama i drugim kriminalnim radnjama.

Novinarski etički kodeksi i zakoni u prvom analiziranom periodu nisu toliko regulisali izveštavanje medija, pogotovo ne u ovoj oblasti. Utvrđivanje etičkih pravila u glasilima bila su tek u povoju dvadesetih godina prošlog veka, a na osnovu prakse i uočenih tendencija razvijala su se tek u narednim decenijama. Brojna prethodna istraživanja i analize sadržaja ukazuju da mediji u današnje vreme najčešće prelaze granice profesionalnih i etičkih standarda po pitanju poštovanja pravila privatnosti i pretpostavke nevinosti i to najčešće „u kompletu“.

Aktuelni međunarodni propisi i nacionalni zakoni garantuju poštovanje ličnih podataka i privatnosti i pretpostavke nevinosti, odnosno da ne može niko biti proglašen krivim do izricanja zvanične presude. Etički medijski kodeksi na globalnom nivou idu korak dalje te pod kršenjem pretpostavke nevinosti podrazumevaju i kada se u medijima otkrije identitet osumnjičenih, direktno ili posredstvom drugih informacija koje mogu da identifikuju određene osobe. Posebno su zaštićena prava žrtava i maloletnika i njihov identitet.

Različita istraživanja ukazuju da mediji u Srbiji najveći broj prekršaja važećeg Kodeksa novinara Srbije prave upravo u tekstovima iz „crne hronike“ i to najčešće okrivljanjem identiteta osumnjičenih, žrtava i drugih aktera u određenim nemilim događajima. Deklarativno, pravilo se poštuje time što se identitet prikriva neobjavljivanjem imena i prezimena aktera događaja već samo inicijala, ali se brojnim drugim detaljima, kao što su adrese stanovanja, fotografije njihovih domova, zanimanja kojima se bave, podaci o njihovom privatnom životu i pominjanje članova porodica ili osoba iz bliskog okruženja, te osobe jasno mogu identifikovati.

U istraživanju koje je bilo predmet ovog rada pokazalo se da su „Kurir“, „Večernje novosti“ i „Politika“ u februaru 2024. godine prekršili Kodeks novinara u svakom petom tekstu (21,68%) iz „crne hronike“ i to u 120 tekstova nije

ispoštovano pravilo privatnosti, a u 52 i pretpostavka nevinosti. Najmanji broj prekršaja, odnosno u 5,63 odsto tekstova zabeleženo je u „Politici“ koja važi za ozbiljnu štampu, dok je taj procenat u tabloidima kao što su „Kurir“ i „Večernje novosti“ značajno veći – 35,36 odsto i 21,82 odsto.

Sličan trend uočen je i u dnevnim novinama iz 1924. godine što se tiče izveštavanja o kriminalitetu i nesrećama. Iako tada nisu postojale jasne smernice i pravila da bi se ustanovili konkretni prekršaji, ako posmatramo iz ugla savremenih standarda može se reći da bi listovi „Vreme“, „Pravda“ i „Politika“ u 60,6 odsto ovakvih vesti prekršili Kodeks novinara Srbije da je tada postojao u ovoj formi.

Naime, tada su mediji otkrivali pun identitet osumnjičenih i žrtava, ne samo iznošenjem njihovih imena, već i drugim ličnim podacima kao što su tačne adrese stanovanja i imenovanje članova njihovih porodica. Rezultati istraživanja ovog rada ukazuju da je u 122 teksta o „crnoj hronici“ pre sto godina grubo prekršeno danas važeće pravilo privatnosti, a u 54 i pretpostavka nevinosti. Najveći procenat kršenja savremenih etičkih standarda imala bi „Politika“ – u više od 70 odsto slučajeva, listu koji izlazi i dan-danas i koji beleži neuporedivo manje prekršaja.

Slično je i po pitanju zaštite maloletnika čiji je identitet početkom 20. veka, kako pokazuje istraživanje za potrebe ovog rada, direktno otkriven u pet tekstova i devet puta na indirektan način u današnjim medijima.

Karakteristično za štampu od pre stotinu godina bilo je i često izveštavanje o samoubistvima, sa sve iznošenjem imena ljudi koji su izvršili ili pokušali da izvrše takav čin, kao i potencijalnim razlozima za njihove odluke. Savremeno novinarstvo i etika, međutim, stanovišta su da izveštavanje o samoubistvima nije preporučljivo, imajući u vidu opasnost od ponavljanja istih slučajeva, odnosno podsticanja osoba koja mogu biti sklone tome, ali i zbog poštovanja emocija i šoka članova njihovih porodica. Mediji su mahom u praksi prihvatili ove preporuke, te u analiziranom periodu 2024. godine u tri lista koja su predmet ovog istraživanja nije zabeležena nijedna vest o ovakvim slučajevima.

S druge strane, jedna od karakteristika medija modernog doba jeste zloupotreba emocija sagovornika, koja se u Kodeksu novinara Srbije izričito zabranjuje. Naime, novinari i mediji danas, sa ciljem pribavljanja što više detalja o tragičnim događajima, neretko intervjuišu i prenose izjave članova najuže porodice žrtava, koje su u tim trenucima u stanju patnje i šoka i zbog toga često

nesvesni toga šta govore i negativnog uticaja njihovih izjava u medijima. U analiziranom periodu listovi „Kurir“ i „Večernje novosti“ prekršili su sedam puta ovu odredbu kodeksa, dok u „Politici“ nema takvih primera.

Iako su etički kodeksi novinara i drugi propisi nastali i dopunjavali se vremenom kako bi se unapredilo medijsko izveštavanje, na osnovu negativnih primera iz prakse, oblast „crne hronike“ u medijima u Srbiji i nakon stotinu godina se suočava s istim problemima po pitanju zaštite ličnih podataka osoba o kojima se piše. Uprkos tome što su uspostavljeni mehanizmi zaštite u odnosu na period sa početka 20. veka, domaći mediji nastavljaju da krše osnovna načela profesionalnog i etičkog novinarstva. Za razliku od ranijeg doba, današnji mediji ne otkrivaju direktno osobe o kojima izveštavaju, ali zato kroz niz drugih informacija jasno ukazuju na njihov identitet čineći istu, ako ne i veću, štetu po živote tih istih ljudi.

Literatura:

- Alvin Dej, L. (2004). *Etika u medijima – primeri i kontraverze*. Beograd: Medija centar.
- Baranauskas, A. & Drakulich, K. (2018). Media construction of crime revisited: Media types, consumer contexts, and frames of crime and justice. *Criminology*, vol. 56, no. 4, pp. 679-714.
- Bjelica, M. (1968). *200 godina jugoslovenske štampe: Pregled istorije novinarstva*. Beograd: Jugoslovenski institut za novinarstvo i Književno izdavačka zadruga Sloboda.
- Bjelica, M. (1988). *Hronika Srpskog novinarskog udruženja 1881-1941*. Beograd: Udruženje novinara Srbije i Jugoslovenski institut za novinarstvo.
- Brey, T. (2020). *Kvalitetno novinarstvo u Jugoistočnoj Evropi – udžbenik i priručnik za uvežbavanje novinarskih tehnika rada*. Beograd: Fondacija Fridrih Nauman za slobodu.
- Chermak S. (2011). Crime in the News Media: A Refined Understanding of How Crimes Become News. In: Barak G. (ed.), *Media, process, and the social construction of crime* (pp 87-113). New York: Routledge
- Greer, C. (2013). Crime and Media: Understanding the Connections. In: C. Hale, K. Hayward, A. Wahadin and E. Wincup (eds.), *Criminology, third edition* (pp 25). Oxford: Oxford University Press.

- Ilić, I. (2012). Pretpostavka nevinosti okrivljenog i pravo na javno informisanje. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, vol. LXI, br. 61, str. 571-586.
- Ireton, C. & Posetti, J. (2021). *Novinarstvo, „lažne vijesti” i dezinformacije*. Podgorica: Unesco i Institut za medije Crne Gore.
- Izveštaj o monitoringu poštovanja Kodeksa novinara Srbije u dnevnim novinama u periodu od 1. jula 2023. do 31. decembra 2023. godine*. Posećeno 2. 3. 2024. URL: <https://savezastampu.rs/wp-content/uploads/2024/02/Izvestaj-monitoring-2023.pdf>
- Jevtović, A, Bajić, P. & Vojinović M. (2022). Crna hronika kao segment medijske agende u dnevnim novinama u Srbiji. *Sociološki pregled*, vol. LVI, br. 3, str. 1056-1081.
- Kako konzumiramo medije?* (2021). Beograd: Agencija Kliping.
- Kesić D, Dželetović M. & Tomić M. (2020). Prezentacija kriminaliteta u medijima. *Sociološki pregled*, vol. LIV, br. 4, str. 1415-1436.
- Kleut, J. i sar. (2017). *Transparentnost, privatnost i pretpostavka nevinosti: tužilaštvo-mediji-građani*. Posećeno 2. 3. 2024. URL: <https://www.partners-serbia.org/public/documentations/Transparentnost-privatnost-i-pretpostavka-nevinosti.pdf>
- Kleut, J. & Prodanović, D. (2022). *Monitoring kršenja prava na privatnost u medijima*. Posećeno 2. 3. 2024. URL: <https://www.partners-serbia.org/public/news/monitoring-medija-publikacija.pdf>
- Kodeks novinara Jugoslavije* (1988). Beograd: dokument/fizička arhiva Udruženja novinara Srbije
- Kodeks novinara Srbije, uputstva i smernice* (2015). Beograd: Savet za štampu.
- Kolaković-Bojović, M. (2012). Mediji i pretpostavka nevinosti. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, vol. LXI, br. 61, str. 555-569.
- Korni, D. (1999). *Etika informisanja*. Beograd: Clio.
- Krejš, R. (2010). *Onlajn novinarstvo*. Beograd: Clio.
- Krstić, A., Milojević, A. (2011). Etički i profesionalni aspekti izveštavanja dnevne štampe u Srbiji. U: R. Veljanovski (ur.), *Indikatori profesionalnog/neprofesionalnog ponašanja novinara i medija - mogućnosti za poboljšanje stanja* (str. 11-37). Beograd: Fakultet političkih nauka.
- Milivojević, S, Ninković Slavnić, D. & Bajčeta, S. (2020). *Informisanje u digitalnom okruženju u Srbiji*. Posećeno 4. 3. 2024. URL: <https://safejournalists.org>

net/wp-content/uploads/2021/04/informisanje-u-digitalnom-okruzenju-2020-5-compressed-compressed-1.pdf

Mladenović, N. (2018). Shvatanje medijizacije u teoriji umreženog društva Manuela Kastelsa. Doktorska disertacija. Beograd: Fakultet političkih nauka.

Nedeljković, M. (2009). *Hronika Udruženja novinara Srbije 1941-2006*. Beograd: Udruženje novinara Srbije i Službeni glasnik.

Nedeljković, M. (2023). *Nepoverenje i nekvalitetan sadržaj najveće prepreke za uvođenje pretplate na onlajn medije u Srbiji*. Posećeno 11. 3. 2024. URL: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/nepoverenje-i-nekvalitetan-sadrzaj-najvece-prepreke-za-uvodjenje-pretplate-na-onlajn-medije-u-srbiji/>

Pollak, J. & Kubrin, C. (2007) Crime in the News: How Crimes, Offenders and Victims Are Portrayed in the Media. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*, vol. 14, no.1, pp. 59-83.

Politika. Posećeno 29.2.2024. URL: https://digitalna.nb.rs/view/URN:NBS:RS:SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A?virtuelne=NBS/Periodika/drustvo

Poter, Dž. (2011). *Medijska pismenost*. Beograd: Clio.

Pravda. Posećeno 29.2.2024. URL: https://digitalna.nb.rs/view/URN:NBS:RS:SD_297E5B2BA5B6B1AB05C31088275D9858?virtuelne=NBS/Periodika/drustvo

Srebrni jubilej – Savez novinara Jugoslavije 1945-1970 (1971). Beograd: Savez novinara Jugoslavije.

Ustav Republike Srbije (2021). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 115/2021. Beograd: Javno preduzeće „Službeni glasnik“.

Vreme. Posećeno 29.2.2024. URL: https://digitalna.nb.rs/view/URN:NBS:RS:SD_EA14D129E93A8F6C7A1935AA12C320B4?virtuelne=NBS/Periodika/drustvo

Vujaklija M. (1986). *Leksikon strani reči i izraza*. Beograd: Prosveta.

Wilkins, L. & Brennen, B. (2004). *Conflicted Interests, Contested Terrain: Journalism Ethics Codes Then and Now*. Posećeno 1. 3. 2024. URL: https://epublications.marquette.edu/comm_fac/152

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (2018). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 87/2018. Beograd: Javno preduzeće „Službeni glasnik“.

Zakonik o krivičnom postupku (2021). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 62/2021. Beograd: Javno preduzeće „Službeni glasnik“.

Zakon o javnom informisanju i medijima (2023). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 92/2023. Beograd: Javno preduzeće „Službeni glasnik“.

Žaket, D. (2007). *Novinarska etika – moralna odgovornost u medijima*. Beograd: Službeni glasnik.

Bojan Cvejić

University of Belgrade – Faculty of Political Science

“BLACK CHRONICLE” AND ETHICS IN THE PRESS IN SERBIA 100 YEARS AGO AND TODAY

Summary: *The public's attention in crime news and headlines about accidents and tragedies is not a trend of the new age. News from the so-called “crime chronicle” has been published in the media since the beginning of journalism. Although there is often no public interest in them, but rather a predominance of public curiosity, “black news” has always found its way to the audience through the media. Nowadays, especially in the media in Serbia, examples from this thematic area are most commonly cases in which journalists cross professional boundaries and violate ethical standards. Based on experience and practice in recent decades, numerous rules regarding reporting on criminal acts and personalities, who are direct or indirect actors in such events, have been established through media ethical codes and competent laws. The aim of this research is to establish what has changed in the Serbian media in this regard compared to a hundred years ago, when ethical codes were in their early stages without guidelines and precise rules. The sample includes three daily newspapers: Pravda, Vreme, and Politika from the period between February 1 and February 29, 1924, as well as the daily newspapers Kurir, Večernje novosti, and Politika from the period between February 1 and February 29, 2024.*

Key words: *media, journalism, news, newspaper, crime, media ethics, ethics*